

Akt Przejęcia Muzeum z 20 grudnia 1949 roku

W latach 1949-1950 upaństwowiono niemal wszystkie muzea w Polsce Ludowej, będące dotąd w gestii władz samorządowych, organizacji społecznych i osób fizycznych. Placówki te były finansowane z budżetu Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz podlegały zarządzaniu planowemu. Największe z nich otrzymały status muzeów okręgowych, a jednym z ich zadań był nadzór nad mniejszymi muzeami regionalnymi. Miały też służyć pomocą naukową, organizacyjną i techniczną¹.

W 1948 r. Muzeum Miejskie w Zielonej Górze zostało czasowo zamknięte, a na jego ekspozycjach przeprowadzono reorganizację: utworzono galerię malarstwa polskiego, dwie sale z zabytkami prehistorycznymi, salę z zabytkami cechowymi oraz ceramiką i szkłem śląskim. Rok później, w październiku 1949 r., Urząd Wojewódzki powierzył opiekę nad Muzeum Krystynie Klęsk, która zajmowała stanowisko referenta w Starostwie Powiatowym. Urodzona w 1898 r. w Krakowie, studiowała etnografię i socjologię. Była aktorką, spikerką, muzycznie kształciła się w Wiedniu, znała języki włoski, francuski, niemiecki². W charakterze dozorczy pracował Antoni Hahn, przedwojenny woźny Heimatmuseum, który nie był przychylny swej nowej przełożonej³. W 1945 r. wraz z dr. Martinem Klose zaangażował się w ochronę budynku muzealnego, do którego niejednokrotnie próbowały się dostać niepożądane osoby, m.in. szabrownicy. Powstałe wówczas straty były niewielkie, także dzięki temu, że dr Klose część eksponatów ukrył w piwnicy, a część zabezpieczył we własnym mieszkaniu⁴.

Jesienią 1949 r. zlikwidowano muzealne wystawy, eksponaty złożono w salach przemienionych w magazyny, a część pomieszczeń w budynku przy ul. Szkolnej 2 zajęła Wojskowa Komisja Poborowa. W grudniu Zarząd Miejski przekazał Muzeum władzom państwowym. O dacie tego wydarzenia Naczelny Dyrektor Muzeów i Ochrony Zabytków prof. dr Kazimierz Majewski poinformował zielonogórski magistrat w piśmie

¹ L. Dzieżyc, *Muzealnictwo na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-2000*, Zielona Góra 2014, s. 58.

² *Ibidem*, s. 59.

³ E. Maciejewska, *Muzeum Regionalne 1949-1951*, [w:] *Muzeum w Zielonej Górze 1922-2012*, red. A. Cincio, A. Maksymowicz, Zielona Góra 2012, s. 35.

⁴ A. Ciosk, *Historia Muzeum w Zielonej Górze* (6), „Museion” 2003, nr 13, s. 14.

wystosowanym 10 grudnia⁵, załączając stosowne zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki, w którym szczegółowo przedstawiono warunki, w jakich powinno sporządzać się akt, oraz ściśle wytyczne dotyczące jego brzmienia⁶.

Akt upaństwowienia zielonogórskiego Muzeum⁷ dotychczas nie był nigdzie publikowany. Składa się z dwóch kart papieru formatu A4, został spisany na maszynie, z licznymi skreśleniami i błędami. Jest subskrybowany własnoręcznymi podpisami osób biorących udział w procedurze przekazania, opatrzony dwoma pieczęciami: Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Zarządu Miejskiego w Zielonej Górze.

AKT PRZEJĘCIA

w zarząd i użytkowanie Ministerstwa Kultury i Sztuki Muzeum Miejskiego w Zielonej Górze, ul. Szkolna 2 stanowiącego własność gminy miejskiej Zielona Góra. Na podstawie zarządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 9 grudnia 1949 r. Nr. 78 w sprawie sposobu i trybu przejścia w zarząd i użytkowanie Państwa muzeów publicznych, należących do związków samorządu terytorialnego, stowarzyszeń [w całym dokumencie została zachowana pisownia oryginalna – przyp. A.P.-W.] i osób fizycznych oraz stosownie do zawiadomienia z dnia 10 grudnia 1949 r. L. dz: 14150/49/ZM Muzeum Miejskie w Zielonej Górze podlega przejściu przez Ministerstwo Kultury i Sztuki w zarząd i użytkowanie Państwa.

W dniu 20 grudnia 1949 r. w siedzibie Zarządu Miejskiego przy ul. Gen. Sikorskiego Nr. 78 w Zielonej Górze odbyło się przejście w zarząd i użytkowanie Państwa Muzeum Miejskiego w Zielonej Górze przez Ministerstwo Kultury i Sztuki w osobie przedstawiciela tegoż Ministerstwa ob. Parzonkówny Heleny, działającego na mocy delegacji z dnia 12.XII.49 r. Nr. 14191/49/ZM.

W przejściu Muzeum Miejskiego w Zielonej Górze wziął udział, jako przedstawiciel właściciela Muzeum gminy miasta Zielonej Góry ob. mgr Nieciejowski Henryk oraz ob. Smejliś Halina działający na mocy delegacji z dnia 20.XII.49 r. Nr. O.S.5-31/49 oraz ob. Hahn Antoni sprawujący nadzór i opiekę nad Muzeum z ramienia właściciela Muzeum Zarządu Miejskiego w Zielonej Górze (ob. Hahn Antoni zatrudniony jest w charakterze dozorca).

Przejściu w zarząd i użytkowanie Państwa uległo łącznie z Muzeum, co następuje: budynek Muzeum Miejskiego w Zielonej Górze przy ul. Szkolnej Nr. 2 – opis budynku: budynek murowany, wolno-stojący, kryty dachówką, o kubaturze 3 3574 m³,

⁵ Archiwum Muzeum Ziemi Lubuskiej [dalej: AMZL], Akta ogólne, sygn. 25/30, Pismo Naczelnego Dyrektora Muzeów i Ochrony Zabytków do Zarządu Miejskiego w Zielonej Górze z dnia 10.12.1949 r.

⁶ *Ibidem*, Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki Nr. 78 z dnia 9.12.1949 r.

⁷ *Ibidem*, Akt Przekazania Muzeum.

częściowo podpiwniczony, dwupiętrowy, o 2-ch wejściach frontowych i 3-ch tylnych, o 20 izbach, które wymagają remontu. Budynek posiada oświetlenie elektryczne, wodę, gaz, ogrzewanie zaś izb piecowe. Budynek odpowiada wymogom budowlanym tak pod względem technicznym, jak i higienicznym. Zaświadczenie Miejskiego Biura Pomiarów o położeniu nieruchomości i danych hipotecznych oraz plan Muzeum w załączeniu.

Wraz z budynkiem zostały przejęte w zarząd i użytkowanie Państwa wszystkie znajdujące się w nim zbiory muzealne z zakresu: prehistorii, rzemiosła, ceramiki, oraz malarstwa XIX i XX wieku, biblioteka i inne. Ze względu na brak spisu inwentarza zbiorów (dotychczasowe inwentarze zbiorów częściowo zniszczone, nie-kompletne w języku niemieckim, a rozpoczęty spis inwentarza w języku polskim, sporządzony przez b. kierowniczkę Muzeum ob. Łychowską Eugenię w chwili sporządzania aktu nie można było odnaleźć) przejmuje się wszystkie zbiory muzealne znajdujące się w budynku Muzeum w dniu sporządzania aktu, tj. 20.XII.49 r.

Zbiory z zakresu malarstwa XIX i XX wieku w liczbie 23 obrazów, stanowiących własność Muzeum Wielkopolskiego w Poznaniu zostały przydzielone Muzeum Miejskiemu w Zielonej Górze w czasowy depozyt na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego z dnia 30-go grudnia 1948 r. odpis protokołu w załączeniu. Ponadto zostają przejęte w zarząd i użytkowanie Państwa wszystkie znajdujące się w Muzeum ruchomości użytkowe, stanowiące własność Muzeum. Ze względu na sytuację, w jakiej znajduje się Muzeum opisaną w uwagach, przedmioty użytkowe Muzeum zostały zgromadzone do sal, w formie magazynowej.

/verte/

Następujące przedmioty użytkowe Muzeum w/g załączonego spisu, sporządzonego przez ob. Hahna Antoniego i zgodnego w/g jego oświadczenia ze stanem faktycznym, znajdują się w Zarządzie Miejskim wypożyczone, jako czasowy depozyt.

Następujące przedmioty (meble) stanowiące własność Muzeum Miejskiego w Zielonej Górze, zostały przekazane w charakterze depozytu do składnicy muzealnej przy Muzeum Wielkopolskim w Poznaniu za protokołem zdawczo-odbiorczym z dnia 30 grudnia 1948 r. Odpis protokołu w załączeniu. Ponadto został wypożyczony zegar z organkami automatycznymi, który znajdował się w Muzeum Miejskim w Zielonej Górze, dla Muzeum Wielkopolskiego w Poznaniu. Wyciąg z protokołu z posiedzenia Kolegium Zarządu Miejskiego w Zielonej Górze przekazującego w/w zegar – w załączeniu.

Niedokładności w oznaczeniu nazwy Muzeum i jego właściciela w zawiadomieniach o przejęciu Muzeum oraz w aktach przejęcia, jak również niedokładności w aktach przejęcia danych wymienionych w § 2 ust. 2 lit. d), e), f) nie mają znaczenia prawnego,

jeżeli z treści pism i okoliczności ich sporządzenia, doręczenia wynika, o jaki zakład, jaką osobę właściciela (zarządcy) lub jakie rzeczy, prawa i zobowiązania chodzi.

Wszelkie zobowiązania, wynikające z dotychczasowej działalności Muzeum, aż po dzień 31 grudnia 1949 r. pokrywa i reguluje Zarząd Miejski w Zielonej Górze.

Ze strony osób, uczestniczących w sporządzaniu niniejszego aktu, zostały zgłoszone następujące uwagi i zastrzeżenia: z powodu wyjątkowej sytuacji, jaka się wytworzyła w Muzeum w związku z urzędowaniem w lokalu Muzeum Ogólnej Wojskowej Komisji Rejestracyjnej, zajmującej na ten cel 5 pomieszczeń na I piętrze, zarządza się zamknięcie sal ze zbiorami muzealnymi, celem zabezpieczenia przed rozproszeniem lub kradzieżą. Protokół w tej sprawie – w załączeniu.

Ponieważ mieszkanie służbowe dozorczy Muzeum nie posiada bezpośredniego połączenia z salami, budynek wymaga zabezpieczenia sal przed kradzieżą, przez wstawienie krat w oknach zwłaszcza na parterze. Ze względu na to, iż Miejska Rada Narodowa nie powzięła dotychczas uchwały w sprawie przekazania Muzeum Miejskiego w Zielonej Górze w zarząd i posiadanie Państwa, zobowiązuje się Zarząd Miejski do przesłania odpisu tej uchwały niezwłocznie po jej powzięciu.

Na tym akt przejęcia Muzeum Miejskiego w Zielonej Górze przez Ministerstwo Kultury i Sztuki w zarząd i użytkowanie Państwa zakończono.

Akt niniejszy sporządzono i podpisano w 4-ch jednobrzmiących egzemplarzach, z których:

pierwszy zostaje złożony w Ministerstwie Kultury i Sztuki w W-wie

drugi -"- -"- w Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków w Warszawie

trzeci -"- -"- w Zarządzie Miejskim w Zielonej Górze

czwarty pozostaje w aktach Muzeum Miejskiego Zielonej Górze, po zaopatrzeniu w pieczęcie Ministerstwa Kultury i Sztuki.

Zielona Góra, dnia 20 grudnia 1949 r.

[Pieczęć Ministerstwa Kultury i Sztuki]

Przedstawiciel Ministerstwa Kultury i Sztuki

/Parzonkówna Helena/

Przedstawiciel Zarządu Miejskiego w Zielonej Górze

/mgr. Nieciejowski Henryk/

/Smejliś Halina/

[Pieczęć Zarządu Miejskiego w Zielonej Górze]

Prezydent Miasta
/J. Ziarnkowski/

Osoba, sprawująca nadzór i opiekę nad Muzeum
/Antoni Hahn/

Z powodu braku odpowiedniego zabezpieczenia eksponatów zgromadzonych w salach zamienionych na magazyny, Ministerstwo postanowiło zobowiązać magistrat zielonogórski do przedsięwzięcia odpowiednich środków w postaci osób nieprzerwanie pilnujących zbiorów i wyposażenia Muzeum oraz stróża czuwającego przed budynkiem, mających zapobiec kradzieży lub zniszczeniu zabytków. W tym celu powstał odpowiedni protokół, spisany na maszynie, na jednej karcie papieru formatu A4, w kratkę. Został uwierzytelniony podpisami urzędników obecnych w trakcie jego sporządzania, jednak nieopieczętowany.

PROTOKÓŁ

w sprawie zabezpieczenia zbiorów Muzeum Miejskiego w Zielonej Górze.

W związku z przejmowaniem przez delegata Ministerstwa Kultury i Sztuki Muzeum Miejskiego w Zielonej Górze wynikła konieczność powołania przedstawiciela K.P.P.Z.P.R. [Komitet Powiatowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej – przyp. A.P.-W.] ob. Wysockiego Juliana, przedstawiciela M.O. ob. Kramarczyka Stanisława, celem wypowiedzenia się jak należy zabezpieczyć zbiory muzealne i sprzęt użytkowy Muzeum, przed rozproszeniem lub kradzieżą szczególnie z uwagi na to, iż w dniu sporządzenia aktu przejęcia Muzeum w gmachu Muzeum mieści się Wojskowa Komisja Rejestracyjna, która ma trwać od dnia 5 grudnia do dnia 5 marca 1950 r. oraz remont 3-ch sal muzealnych przygotowywanych dla Objazdowej Wystawy Muzealnej „Mickiewicz-Puszkina”, organizowanej przez Związek Historyków Sztuki i Kultury. Zbiory Muzeum, jak i sprzęt został zgromadzony w 3-ch salach w formie magazynowej, jednakże zbiory nie mają dostatecznego zabezpieczenia, a ponieważ Muzeum nie posiada żadnych spisów inwentarzowych, zostały przejęte w zarząd i użytkowanie Państwa nawet nie sumarycznie ale tak, jak są zgromadzone w salach.

Ze względu na powyższe Komisja w składzie:

ob. Wysockiego Juliana – przedstawiciela K.P. P.Z.P.R.,

ob. Zdrajkowskiego Stanisława – przedstawiciela Komisji Oświatowej przy Miejskiej Radzie Narodowej,

ob. Kramarczyka Stanisława – przedstawiciela M.O. delegowanego na skutek porozumienia delegata Ministerstwa z miejscowym Urzędem Bosp. Publ. [tak w oryginale – przyp. A.P.-W.],

ob. Nieciejowskiego Henryka i ob. Smejliś Haliny – przedstawicieli Zarządu Miejskiego, ob. Klęsk Krystyny – p.o. kier. Muzeum Miejskiego w Zielonej Górze i w obecności przedstawiciela Ministerstwa Kultury i Sztuki ob. Parzonkówny Heleny, postanawia:

zobowiązać Zarząd Miejski w Zielonej Górze do wydania natychmiastowej decyzji pracownikom Muzeum lub sprawującym nadzór nad Muzeum podległym Zarządowi Miejskiemu, aby w okresie trwania urzędowania Wojskowej Komisji Rejestracyjnej oraz remontu, jak i wystawy do stałego, ciągłego nadzoru nad całością zbiorów i urządzeń oraz wystawić stałego stróża, który czuwał by [sic!] na zewnątrz budynku muzealnego.

Ze względu na specjalną sytuację, w jakiej znajduje się Muzeum, delegat Ministerstwa Kultury i Sztuki czyni odpowiedzialnym Zarząd Miejski za całość zbiorów do czasu wydania decyzji Ministerstwa Kultury i Sztuki w tej sprawie.

Przedstawiciel K.P. P.Z.P.R.

/Wysocki Julian/

Przedstawiciele Zarz. Miejskiego

/mgr. Nieciejowski Henryk/

/Smejliś Halina/

Przedstawiciel Komisji Oświat. przy M.R.N.

/Zdrajkowski St./

p.o. Kier. Muzeum Miejskiego

/mgr. Klęsk Krystyna/

Przedstawiciel M.O.

/Kramarczyk St./

Przedstawiciel Min. Kult. i Sztuki

/Parzonkówna Helena/

Muzeum w Zielonej Górze (wraz z placówkami w Gorzowie Wlkp., Międzyrzeczu i Nowej Soli) znalazło się w trzeciej kategorii zaszerogowania jako regionalne. Podlegało Muzeum Narodowemu w Poznaniu. Wszystkie przejęte przez państwo instytucje wystawiennicze zostały zobligowane do wypełniania narzuconych im funkcji ideologicznych i brania udziału w przebudowie światopoglądu społecznego. Krystyna Klęsk stanęła przed koniecznością zorganizowania wystawy według wytycznych, które podało nadrzędne muzeum poznańskie. Jego koncepcja organizacyjna zakładała szybkie usamodzielnienie się zespołu placówek Ziemi Lubuskiej przez podniesienie rangi zielonogórskiego Muzeum Regionalnego do Okręgowego⁸, co *de facto* nastąpiło dopiero w 1957 r.

Alina Polak-Woźniak

⁸ E. Maciejewska, *op. cit.*, s. 37.